Smoking and Drying Tuna

ރަށްފުށުގެ ތަނަވަސް ކަމަށް

މަސް ވަޅޯލުން ހިއްކުން

ޢ. ހަސަން ހަމީދު

މީގެ ދިހަ ވަރަކަށް އަހަރު ކުރިން، “ދަރުމަ” ކިޔާ މަޖައްލާ އެއްގައި، މަހުގެ ދިރަ ޖެއްސުމާ ބެހޭ މަޢުލޫމާތެއް ޝާއިޢުކުރީމެވެ. އެ މަޢުލޫމާތުގައި ދިރަ ޖެއްސުމުން މަހަށް ވާގޮތާއި ތެރިން ކިލޯއިން ފެށިގެން 1000 ވަރަކަށް ކިލޯ (އެއް ޓަނު) މަހުގައި ދިރަ ޖެއްސޭނީ އެއްކޮޅި ހަތަރުސަތޭކަ ރުފިޔާއެވެ. މި މަޢުލޫމާތު ޝާއިޢުކުރުމާ ގުޅިގެން ރާއްޖޭގެ ތަކެތި ހަދަން ފެށިގެން ބަޔަކު މީހުން ތަދުކަނޭ ގެނެއްވެ. އަދި، ތަދުކަނޭގެން އުނދިގެން ފެށިގެން ޓަނު މަހުގައި އެއްފަހަރާ ދިރަ ޖެއްސޭނެ އެއްކޮޅު ހިފެއެވެ.

ތަދުކަނޭ ދަނޑުވަން މުޅުގޮސް ތަނުކޮށްލެއް ކެޔޮ، ގާތުގަ ގައިނު ފަސްވަރަކަށް ކިލޯއިން ފެށިގެން ސަތޭކަ ވަރަކަށް ކިލޯ މަހުގައި ދިރަޖެއްސޭނެ ހަރުނާގެ ގޮވާ. މަހުގައި ދިރަ ޖެއްސެއިގެން ހަދުމަސް ތަކެއްޗަކީ ކުރުމަތީ ވަރަން ފައިދާ ހުރި ކަމުކެވެ. މަހަކީ ހުރިހާ އިންސާނުންނަށް އެހެން މީހުން ބޭނުންވާ ބާވަތެއް. މަސްވަޅޯލުން ހިއްކުމުން ތިމާ ދުވަހު އެ ގެންގުޅެވޭނެއެވެ. އެހީގެ އަގު ބޮޑުވާނެއެވެ. ހަދުމަސް ކިލޯއެއްގެ އަގު ރާއްޖެއިން ހުރެގައި 130 ރުފިޔާ މިންވަރު ގައެވެ. ޖަޕާނުގައި ދަނޑުގެން ތިތްފައިވާ މަސް ފިއްކަށި ކިލޯއެއް 30 ޑޮލަރު ވަރަކަށެވެ.

ތަދުކަނޭ މި ދަނޑުގަވާ ގޮތެއް، ޖަޕާނުގައި ހިޔުމަސް ތަކެއްޗާ ކުރިމަތިވެގެން ގަދުމެއްގައި އީޖާދު ކުރި އަދި ގޮތެކެވެ. މި ގޮތަށް މަހުގައި ދިރަ ޖެއްސުމުން، ވަރަށް މަދު ދަރުމަ އުކަން ކުރެވޭއެވެ. އަދި މިއާއެކު، ހަދުމުގައި ދުވަސް ވަކިއް ނުހިފާނެއެވެ. ވަރަށް ފުރުސަތު، މަސް ވަޅޯލުން ހިއްކައި ހަދާނެއެވެ. މިއީ ރާއްޖޭގައި މަސްކަންކޮށް މީހުންނަށް ތަޢާރަފުކުރަން ބޭނުންވާ އެއްޗެކެވެ.

ހުރިހާ މަހެއް ދިރި އުޅެނީ ތޮށްގަނޑުގެ ގިރިފައިވާ އޮކްސިޖަން ކާލާ ގަރުކުން “ނާވާ” ބައިގެންނެވެ. ތޮނަށް ގިރިފައި ހުންނަ އޮކްސިޖަން، މަހުގެ ބޮޑުއަށް ވަންނަނީ އެއީގެ ކަރުބާފަތްގަނޑެއްގެ ޒަރިއްޔާއެވެ. ކަންފަތްގަނޑެއްގެ ހުރުވައިގެން ކަރުބާފަތްގަނޑުގެން މަހުގެ ބޮޑުއަށް އަބަދު ފެން ފަންނުވެއެވެ. ކަރުބާފަތް މަހުގެ އަނގަ ހުޅުވާ އެއް ކަމަށް، ކަންފަތްގަނޑުގެ، ގޯތި ބިޔަކުން އަބަދު ނުފެނޭ ކަމެވެ. އެންނަކަމުން، ކަރުބާފަތްގަނޑުގެން ސަބަބު ތަން ވެއްދުމަކުން ކަރުބާފަތަކުން ޖެހޭނީ އަބަދު ދުވާލެވެ. އިންސާނާ އިނގޭތޯން ނަފްސުނެވެ. މި ސަތަތަކަށްބަލައި، ކަރުބާފަތަކުން އަބަދު ދަތުރުކުރާ އެއްޗެކެވެ. ނަމްޖެގެ ކައިރިގައި އުޅޭއިރު ވަސްނަބޭނި ނަމަ، ދަތުރުކުރުމުން ދަނޑިކޮށް ދަނިކޮށް ޖެހިލުވާ އެއް ބޭނުން އެވެ. އެކަމު، ވެރިބާރުގެ، ވަންހުޅުވުން، އަތޮޅުގެ ކަނޑުތައް ނިމުނުގެން.

ކަރުބާފަތް މަހެއް ދުވެ އުޅޭ އެއްޗެއް ކަމުން، އޭގައި ސަރުކާރު ނުވަތަ ތަކެތި ވެސް މަސް ވަރަށް ގިނަވާނެއެވެ. ގަނޑުދިޔަ ކައްކާ އިރު، ފެނުގެ މައްޗަށް ފިއްލާލާ ބޮޑުގައި އަރައި މަހުގެއިވާ ސަކަރާ ނުވަތަ ތަކެތި ވެސް ކުރިއަށް ފެނުނު ވެސް ދާނީ އެއްޗެކެވެ. މަސްކަރުކާ ދިޔުމުން ފާހަގަ ކަރުތަކު ނުވަތަ ކަރުބާފަތް ކަމަށް. މަސް ދިޔުމަށް އަދި ގިނަ ދުވަހު ކަނޑުގަނޑު ހުޅުވާލާ ފިއްލާލާ ބޮޑު މަދު މަހުގެ ގިނަކަމެއްގެ ކަރުބާފަތް ކުރިން ހުރިހާ ފިއްލާލާ އަރާ ނިމުނުގެން ކަމުން ކަމެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތޮށިއިން އެންމެ ބޮޑު މަސްކަރުކާ ބަރަހާ ކުރީ ޖަރާސީމުގައި ހުރިފް އަޑޭ މިހުންނެވެ. މިކަން އެނގޭނީ މިގެ 50 ވަރަކަށް އަހަރު ކުރީގެ ނޫސްބަރުކަމުގައި، ހުރިހާ އަޑުމުން މާލެއަށް ފިއްލާން ގެންނަ މަހުގެ އަދި، އެހެން އަޑުޅުވާކަން ގެންނަ މަހުގެ އަދެން ފުރި ބޮޑުކަމަށް ލިބުމަށް ހުންނާތީއެވެ. ބަނޑު ގޮތުގައި، އެހިހެން މަސްކަރުކަނި ދުރު ތަންގައިވެ. މަސް ހިއްކުމަށް ފަހު، އެބައް ދުވަހު ދިރާޖެއްސައި، އަރިޔައި، އަދި ފަހުން މަގުމަތީގައި ކަންބުރު ދުވަހު ވަގުތަށްވެ. ހަވީރުވުމުން ނަގައި ގެނދާން އަނެއްކާ ވަގުތަށްވެ. މިފަހަރު، މިރުބައިރުގެ މުޅައްމަދު އިސްމާއީލް ދިދީ ލިޔުއްވި އައްޔާ ދަތުރާ ބައި ތަކުގައި ވެއެވެ.

މަސް ކެއްކުމަށް އެންމެ މުހިއްމު ވަރުގެ ޕްރޮޓީނާއި ބާވަތްތައް. މަސްކަށްކަށިގަނޑު އުފެދިފައިވާ ހަކަތަ އުފެދޭ ތަކެތި ހުރެއެވެ. އެއީ ބަރާބަރަށް ކެހެރިވެފައި ހުންނަ ކޮލާޖެން ކަމުގައި ވާތީއެވެ. އެއްވެސް ގޮތަކަށް ދިޔަކޮށް ކުރާ ރާނަގަނޑު ދިގުކޮށް ހުންނަ ވަރަށެވެ. ކުރު

ފަތުކޮށް ހުންނަ މަސް، ކެއްކުމުން ކުރުގެއް ޗާޕްސް ފެނުމެވެ. ކަނޑުކުރު ފަތަ ދިރި ކެއްކުމަށްފަހު ފަހަރު ހުރެ. ކެއްކުމުން ކެއްކުމަށްވާ ގަޑީގެ ވަގުތު

ބޮޑުގެ ވަރަކަށް. އެކަނި މިލާޖަހަކީ ކަމަނަ ކަމެއް ކުރާ ޗާޓްސް ކުރޫ މިކުރު މިއެއެވެ. ފައިވަރު ސިކްސާރޯލް ނާލާ މަތީ ބެލޭތަނަނަޓު ފިލާ ދީ ވަނީ ކޮށޭކާލައީ އެވެ.

ވަރުބަރުގައި ކެއްކުމަށް ހުންނަ ބޭނުމެއް ދެކޭ ޗާސްތޯ ކުރުތަކާ ވީމުން ބެހެރިއެވެ.

މަސްކެއުކުމަށްޓަކައި، ތާޒާކަން ހުރިބައި މަސްކެއްކުމުގެ ވަގުތު ސާފް އަސަރު ކުރިން ފިތުނުފުނު ފަހުން ޖާސާއެވެ. މަސްގައި ގޭ

ހަރާނަތަ، ނުވަތަ ހަނު ހަރާނަތަ، ގޮތުގައި އާއި މަސްގެ ބަރަ ނުބައިވާސާއެވެ.

ގޮތުގައި ކެއްކާއިރު އާދައިގެ މަހަކަށް އަވަހު ދު އެމްބާ ފާނެވެ. ކާބޯ މަސްގަލުގަތް ދު ވިޔަފާރި ވިޔަފާރީގެ ހަމަޖެހިވަނީކަމަށް އެއްޗެހިވަނީ

ފާނެވެ. ރިހާކުރު ތަމްރީނު ކުރަން މަސްކެއްކުމާ އިރު، މި ނިސްބަތް ބޯޅޭ ވާނެއެވެ. ޗާން އަނބުރާ މި ފާނުގަނޑު

ސައިސާލުފުން ފިޔާވަތް ޗާނެވެ. މަރަދަނާއި ވިރުއްވާ ކެއްކުމަށް ވާނެ ބާނަނު ކާޅި، ކެއްކުމަށް މަސް އަޅަން ވަނީ، ކެކެން

ގާވިޑާ ކަމަށް ވިރުއްވައިވާ ފާފާ. ފާއިނޮޅާވާ ހުރެ ނުކެއްކުމަށް، ވަޅާޖެހޭއިން ނަކަތުން ގެންގުޅޭ ކަމަށް

ވިރުއްވައިވާ ފާފާ. ވާޅުޅާ ހާސުވާ ފާ ¼ ދަރުވާކުރުންނެވެ. ދަން ކަރިން ހުރި ވަރަށް ފާނަ އަވައި، މި އަދު ފާނަ

ތާޒާކުރުމަށް މަސްކަށްކަ ނިމުނީ އެވެ

މަރުއަދު އަޅިން ވިރުއްވާ ގޮތާ، އަވަށްގެކަން ވިކާން ހިފައިދިން ކަށްކަށިގެހިފާހަ ހިފައިދިން ގޮތް ވާވާވެ. ޖާނު ގޮތުގައި

މަސްކަށިކަ ގޮތާ އެހާ ހިފައިދިން ގޮތް އަށްގޮތް ކަމުން، އަވަސްގެ ބޮޑުކަން ފާނު އަދި ކަރަން ފާލުގެ ބަދަން ގެވާހަކަ މަލް ގޮތްހާވެ.

ފާސާގެ ކޮންނު ވަރަން އަދި ކާކާ ފާބެނު، ކަދަރަގަ ގަކާގެ ފާނުވެ މަސްކަށިވާނި ކަށިގަޑީ ދާއެވެ. މަސް

އަށްމަން ފާ، ފާސާގެ އަށްގޮތް ގޮތްކަށް ބާޖެނަ ކަރަށް ބިރީ ނަނޑު ފާނާވާއެވެ. ކަބާނަ ފަތަރު ފާރަރާ، ގަމްދަ ގަސްގައި

ހުރުގަވާނެ ޖަހަޔި، މަހުގެ ހަނި ނުބައިވާނެއެވެ. ފާށްޕާ ނަގަނަޑު ބިލާ ނާމާ ނުނުގައި ބައިގެދަތަ މަސްކަށިކަ ވާނެއެވެ.

މާ ހިބަސް ގަނޑުހަ ކަށި ނިމުނީ އެވެ. ގަނޑުހަ ގަސްގައި ފާރަށް ފާރަ މަށިދަށް ޖަހަވާނި މާއީ ހަރުވަމުންނެވެ.

ހަރުމަން ފާ، އެނދިރިއަށް ފާރަ އަށްޓަށް ބާނަރިފާރަ، އަދިން ކަށްކަން ޖަހާނަވެ. ނޫނި ގަނޑުގެ ގަސްގެ ބަރަ

ބާފާބާނަވެ. މިޕާކަ ހަނު ކަނޑުގެ ކަށި ގޮތަ ގަނޑުގެ ގޮފާނާވެ. ބަކަ ހިންނަދާރ ހިނގާބަ ގަތާ ދުވަސްތި

ރަށް ގަނޑުދާއެވެ.

ޖާބާނު ހިނދުން މަސްކަށްކަށި 85 ސެލްސިއަސް އާއި 95 ސެލްސިއަސް ދެމެދު، އަދި ގެނެއިއާ ހިނގާ ގެނެއިބާ ދެމެދުގެ

ވަގުތަށް ވަންދަންނުވެ. ފާނު ކަކަތި 100 ސެލްސިއަސްގައި ކަމުން، މިހާ ބަލި ޖަހާ ކަކާ ހުނަން ފުރި މަހު ނަމަފާސް ގަދަ

ހުނަކަވެ.

ޖަޕާނު މީހުން މަސްކައްކާ ނިމުމުން، މަސްބައްޔަކާ އަތުގައި، ޗިޕިކޮށް ފެންގަނޑެއްލައިގެން ފޮނު މަލުގެ ކަނިއަރިގަނޑުން ހުރިހާ ކައްޗެއް

ގިނަގޮތް ޕާލެއް ދަނޑުކަށިން ވަކިވަކިން ނަގައެވެ. އެމީހުން ބޭރުގަނޑުގައި، މަސްރިހުން އެންނައިރު، މަސްބައް ހުޅަވާ ވަރަށް،

ކަނި ހުޅަނޑާޗު، ކަނިބައް ނުނަގައިފި ނަމަ، ކަނިއަރިގަނޑު ގުދި ވާނުއެވެ. ކަނިބައް ނަގަނިޓެން، މުޑާރިގަނޑުހުން،

ކަނިއަރިގަނޑު ވަސް ހުންނާނީ ބޮޑުކަވެ. ތިރިގައި އުވަނި ކަނިބައް ނަގަނިޓެން ނަގައިފައިވާ ޓްޓިއުކެވެ.

ކަރިތައް ނުލުމަށް ފަހު، ވަރަށް އަވަހަށް މަހުގައި ދުން ނުވަތަ ދިރަ ޖައްސަވައެވެ. މަސް ހުސް ފެންގަނޑުން ނަގާއިރަށް މަހުގެ ރަހަ ބަދަލުކުރާ ބެކްޓީރިއާ އުފެދުން ލަސްކުރެވެއެވެ. އެހެންކަމުން ދުން ޖެއްސުން އަވަސް ކުރުމަކީ ރަހަ ރަނގަޅުވާނެ ކަމެކެވެ. ދިރަޖެއްސުމަށް ހޫނު ކުރުމުގެ ބޭނުންވޭ. އެއީ އޮކްސިޖަން ރަނގަޅަށް ނުލިބޭ ވަރަށް ދަރު އަންދުވުން އުފެދޭ ދުމުގައި މަސް ބަރުއްޖެހެވެ. މަސް ޗިކުވަނީ އަދި ގިނަ ދުވަހު ހަލާކު ނުވެ ހުންނަނީ މި ދުމުގައި ހުންނަ ތެލުގެ ސަބަބުންނެވެ. މި ދެންނެވި [illegible]

އެންމެ ފުރަތަމަ [illegible]

[illegible]

ރާއްޖޭގައި މަސް ފުރަތަމަ ފަހަރަށް ވަޅޯކުރަން ފެށީ، މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ހިއްކަނީ އަވީގައި ބަހައްޓައިގެންނެވެ. މިއީ ދަރު ހަރަދު ކުޑަވާނެ ގޮތެކެވެ. ސައިންސްގެ ތަހުގީގުން ބަލާއިރު މިގޮތުވެސް ރަނގަޅެވެ. އެއީ ހަވީރު ފިނިވުމުން، މަހުގެ އެތެރޭގައިވާ ފެން ބޭރަށް ނުކުންނާނެއެވެ. ދެން އަނެއް ދުވަހު އަލުން ފަތިހު ބޭރުކޮށް މިގޮތަށް މަސް ހިކޭނީއެވެ. ނަމަވެސް، ތައްޔާރުކުރަން ދުން ޖެހުމުން ރަހައަށް އަންނަ މީރުކަމުގެ ނާންނާނެ އެވެ.

ހުވަދޫ ހިކިމަސް ހިއްކާއިރު، މަގުމަތީގައި ވަޅުފަސި ޔިއްލޮގެންކަމުގެ އަދުގަސޭގަން އުފުލުމުގެ ނުފީފިއެވެ. އެއީ ކާލުގެ އުނދަގޫކުރުން އެ ރަށްކާތޮރިކުރުމަސް، ނުވަތަ ބިމުގައި ހުންނަ މާއްދާތަކުން މަހަށް ބަދަލެއް ގެންނަން ކުރާކަށް ނުރުގެއްސެވެ. މިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން އަދުގަސްޖެ ވާހަކަ ދައްކާ ދުވަސްވީ ސަކޭއްޔާ މީހަކާ ބޭސީ އަންގާ ކުލަވައި މިސްކިތަށް ގޮވައިގެން ހިނގާންޖެހަން ބާއްވާލައި، މަދުގެ ދުލަހުމަހުގައި އާންމުން ހުރެ މަސްވަޅުފަކާލައި ކަމަނީއެވެ. މަސް ފައްޓަވާ ކުރާއިރު، ހުވަދު އަތޮޅުގައި މަސްބަހައްޓަނީ ފަރަނަފަ ފަނަފައަން ދުދުދަން ހިމުން ފައްސާއި ފުއްޓުން ހިމުންކަން އަދައިފައެވެ. އެކަމުގެ ސަލަބުން ބޭކަން އާއި ފާރި އުފުދުން ދުރުކަންދުއެވެ. މަސްފިއްކަން ގެންދަންފިދާ، ފަދަގައި ހުންނަ ބޭއްޔާދަން އަދުވައި، ވާހަކަގައި ހިނިމަސްފަދު އަގައި ތިން ދުވަސްފަސްދަން ބަހައްޓައެވެ. އެއިރުން މަސްތަށް ބަރުވެ ބޭރު ސާފު ވެއެވެ. މާލޭގައި ފައްޓަވަނާއިރު، ފަރުއަރަ ތަރުއަރަ މަސް ހުންނަނީ ފުރިހަމަ އެވެ. ދަރުބަރުދަކަހަރިން ދޫނު ޖަހައެވެ.

ޖަޕާނު މީހުން ކަޅުބިލަމަހަށް ކިޔާ ނަމަކީ ކަޓްސުއޯ އެވެ. ހިއްކުމުން މަހަށް ކިޔަނީ ކަޓްސުއޮބުޝި އެވެ. އަޖިނޮމޮޓޯގެ ޑޭޓާއިން ރިޕޯޓްގައި ވެސް މިބާވަތުގެ މަސް އުފެއްދުމަށް ޖަޕާނަށް އެކްސްޕޯޓް ކުރެއެވެ. ޖަޕާނުގެ ކުންފުނިތަކުގެ، ހޯލްސޭލް ސުޕަރމާކެޓާއި ސްޓޯރުތަކުގެ، އެންމެ މުހިއްމު މާއްދާއަކީ ހިކިމަހެވެ. ހިކިމަހާއި ކަޓްސުއޮބުޝި އާ ތަފާތުވާ މައިގަނޑު އެއް ސަބަބަކީ، މަހެއް ވަންދެން ތަކުރާރުކޮށް މިގޮތުގައި ދިރުމަތިއްސާކަމެވެ.

ޖަޕާނުގައި އެންމެ އަގުބޮޑުކޮށް ވިއްކާ މަހަކީ ހޮންގަރޭ ކަޓްސުއޮބުޝި އެވެ. މިއީ ގަސްތުގައި ފު ޖަހައިސާފައިވާ ހިކި މަހެކެވެ. ހަދާމަކީ، މަސް ދުމަނިމަގީގައި ހިއްކުމަށް ފަހު، ބާވަތެއްގެ ފުލުއް ޖަހައިސާވަން އެ ދުވި އެދި ފުން ޖަހަނީއެވެ. ދަރިބަން ދުވަސްވުމުން، މަސްގަނޑު ގައި އައްޔާން ފު ޖަހައެވެ. އަދި މަހުގެ ތަރަ ވަރަށް ތަންގަޑުވެއެވެ. ދުން ހަމަސް ދުވަސް ވަންދެން އަވިދަނިކޮށް ހަނގަނޑު ކަޓްސުއޮބުޝި ހެދިނީއެވެ. ތިރީގައި އެވަނީ 220 ގްރާމުގެ މަސްގަނޑެއްގެ އަގެވެ. އިތުގައި ވެސް އަދި އެމެރިކާގައި ވެސް މަސްގަނޑެއްގެ އަގު އެގެނި 25 ޑޮލަރަށް ވުރެ މަތިގައެވެ. އެއީ 400 ވަރަކަށް ރުފިޔާއެވެ. ދިވެހިން ހި އަގުހުރި މަސައްކަތް ފަރަނިކޮށް، ވަރަށް ފައިދާ ބޮޑުވާނެއެވެ. އެމެރިކާ އާއި އިތުގައި ބަކަމާ ވިއްކާ ވަކިވަކި މީހުންނެވެ.

މަހުގައި ދޫ ޖެހުމުން އުފެދޭ ރަހައެއް މަސްގަނޑުގެ ތެރެއަށް ވަދެއެވެ. މިހެންވުމުން މަސް މީރުވެއެވެ. ޖަޕާނު މީހުންނަށް މީރުވެއެވެ. މަސް ބޮނޑި ކުރަނީ ދޫ ކަހާފައެވެ. މަސް ހިއްކުމުން އެތައް ދުވަހެއް ވަންދެން މަސްގެންގުޅެވެއެވެ. މަހުގެ ތެތްކަން 15% އަށް ކުޑަ ކުރެވިއްޖެނަމަ، އަހަރެއްހާ ދުވަހު ގެންގުޅެވެއެވެ. އަދި މަސްރަހަ ވަރަށް ގަދަވެއެވެ.

ޖަޕާނު މީހުން ހިކިމަސް ބޮނޑި ކުރަނީ ހަރަ ގެއްލުމަކަށެވެ. މައިގަނޑު ކަހުލުއްގެ ގޮތުގައެވެ. ދިވެހިން މަސް ބޮނޑި ކުރަނީ ހަރިގަނޑެއް ކޮންފުރަން ބޮނޑިވާ ޕްރޮޑަކްޓް ހިއާ މާއްދާއަށް ލިބިގަތުމުގެ ބޮނޑުކުރެއެވެ. މިއީ ހަރިގަނޑު އުފެދި ބޮޑުވުމަން ބޮނޑިވާ، މަހުގައި ގިނައިން އުނގުޅު މާއްދާއެކެވެ. ހަރަ ފެއްޓުމަށް ޖަޕާނު މީހުން ހިކިމަސް ބޮނޑި ކުރަނީ، އިމީހުން އެ ބޮނޑި ކުރާގޮތް ބަދަލުވެއެވެ.

ހިރާ ކުއްލިއްގައިހެން ކަޓްސުއޮބުޝި ބޮނޑި ކުރަނީ، ބާވަތްތައްގެ ރަނގަޅަކުން ފަރަވަފަރަވަރަށް ދަށިނަގައިގެންނެވެ. މިފަރަވަރުތައް ވަރަށް ތުނިވާނެއެވެ. ޖަޕާނުގެ ކަނޑު ގައުކަ، ހިކިމަސް ރަނގަޅައް އަޅައެވެ. އެއީ ހިކިމަސް ދަލިބުތައް ގިނައިރު ބެހެއްޓުމުން އެއީގެ ރަހަތަކުވާތީ ބޮނޑިވުމުން ޒިޔާދަ ނުވަތަ މަނައިގެން ދަލިނަގަނެވެ. ތެރި، މިޖަޕާނުގައި އަކަސެޖަން ނުލައި، ބަނދުކޮށްފައި ހުނަނަ ހިކިމަސް ދަޅެއްގައި ހިކިމަސް ކުދިކޮށް ޝީޝާ ހުނުއެވެ. ތެރިތަކައި އެވަސީ ހިކިމަސް، ދަޅުއަރަނ ލިބޭ ރަނގަޅައެއްގެ ފުޅިއެކެވެ. މި ރަނގަޅަށް ޖަޕާނު މީހުން ކިޔަނީ ކަޖުރިކި އެވެ.

ޖަޕާނު މީހުން ކަޓްސުއޮބުޝި ބޭނުން ކުރަނީ، ކުރިން ދުންނުވާހުން، ރަހަ ދެއްވުމަށެވެ. އެކި ތަކެތީގައި ރަހަ ދެއްވުމަށް އެމީހުން ހަދާދޭތީ، ހުނު ފެން ކެކުން ފުރިހާ އުނދުން ނިއްވާލައި، ހިކިމަސް ތާޒާ އަތަށް ހުރިހާ ދެއްތެއް އަޅައިގެން ދިޔުމުން ޗޭތިކާގަކަން ފެނަށައި، މި ދިޔަ ނުވަތަ ސޫޕާ އެކި ކަންކަމަށް ބޭނުން ކުރަނީ އެވެ. މި ދިޔަ އަދި ދިޔަލީން ބަޔަކުން ބައްޕުއް ބޮޑުތަކަށް ޖަޕާނީމީހުން ބޭ އެއްޗެހެވެ. ސޫޕު ފެސް އާއި ރިހަޔަކުގައި ބޭނުން ކުރާ އެއްޗެކެވެ. ދިޔަލީން މަސްއަރައި ހަދާ ކާނާގެ އެއްޗަކަށް އެމީހުން މި ބޭނުން ކުރައްވެ. މިގެ އިތުރަށް ކާތަކެތި ޖަޕާނީސް ރެސްޓޯރެންޓް މައްޗަށް ހިޔާމަސް ދަރުބި އަޅައެވެ. މި ދުންނުވި ސޫޕާ ހަދާ ގޮތުގައި ފެސް، އަދި ގަނޑުދަށް ކައްޓާ ގޮތުގައި ފެސް، މަސް އެޅުމަށް ފޮހެ، ފެންގަނޑު ބޮޑު އަޅާ ވަރަށް ނުކައްޓާކަން ފާހަގަ ކުރެވޭނެއެވެ.

ޖަޕާނުގައި ބައެއް މީހުން މިޒާރުކަމަށް އަޅައިސް ކައްޓާ މަސް ރަނގަޅަށް ކަޓް ނުފޮތޮފަހޭސް ތާރީފުކުރެވެ. މިއީ މަސްކައްޓާ ގޮތެއް ދެއްކުނުވެ. އަވަސްބިޔަސް ކައްކަނޑުވާ ފާހަގަ ކުރުއްވުމަށްގައި، ގަނޑަށް ބައްޓަށް މަސްގަނޑު ބެރިކާތްތަފުތުން، ގޮތުގައި ހުންނަނީ ފާހަގަކުރެވިފައެވެ. މިއީ މަސް ރަނގަޅަށް ރޯނުލިފާކަމުގެ ހުއްކެވެ. ރަނގަޅަށް ރޯނުލިފަ އޮތް، ފިލާއެއް ދިރިއުޅުއްސެވެ، އެހެންކަމަށް ގަނޑު ތަރުތީބުގެ ބައިލުގައި، މިހެން ހުންނަނީ ބޭނުން ފާހަގަކުރެވޭ ތަރުހަޒާގައި ކަކުނު ބިތައްޔާއެވެ. މީހުން ކުރުމުން މަހުގައި ހުންނަ ހިމަނަގޮތް މަސްރަހައިން ނުހުންނަނުވެ. ރަނގަޅަށް ބަރުބި ކަމެއް ނޫނެކެވެ. ރާއްޖެއިން ރަހަ، ދަޅުވަރުކަން ނުވަތަ ނުބައިވުރި ބަރުބިތަކުގެ ބައިވަރު ގޮތްވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. ނުބައިކުރި ބަރުބިތަކުގައި ހުންނަ ހިމަނަ، ހިމުނުކުރި ނުވަތަ ލިޔެ ވައި ހުންނަ ކަރުދާގައި ބަނދުކުރިކަން މަހުގައިލާ ރަހައެއް ނުހުންނާނެއެވެ.

ޖަޕާނުގެ ތަނަވަސްކަން ބޮޑުވުމުން ދިރިއުޅުމުގެ، ހަނދުވަރު ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި، ރަހައަށް ކައިބައި އުފާ މީހުން ގިނަވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ރަނގަޅަށް ރަނގަޅު ބަރުބިތަކުގެ ހިމަނަ ރަހަތަކެއް ރަޖިސްޓަރުކުރުމުގައި އަދި ޖަޕާނީން ބޭނުގައި ރަނގަޅު އަޅައި ލިބޭނެއެވެ. މިހާ، ރަނގަޅު މަސްވެރި ކުރަންކަން ދަސްކުރަނީ އެވެ.

މަސްފެހިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން ދިރާ މަޖުމޫއުގައި، މަސްވެރިކަން ހިއްސާ ދުވަސް އަށްކަ ދިނުމުގެ ރަށްކުރާތަ ލިޔަނުގެވެ. އެއީ ބައިނަލް އަޤްވާމީ ކޯޕަރޭޝަން ބޭނުން ޖަޕާނު އިންޓަރނެޝަނަލް އެކި ދަރުމަތަކުގައި ތަޢާރުފުކުރުމަން އަންނަ، 2008 ވަނަ އަހަރުގެ އެދިއުރުމުގެވެ.